

Tietämättömyyden siunaus.

Omantunnon 7 n:rossa olevan „Vapaa tahto ja välttämättömyys“-nimisen kyhäelmäni loppuun on P. E. liittänyt nootin, jossa hän sanoo, ettei hän kuitenkaan ole „fatalisti tai deterministi, jommoisena Aate kirjoituksessaan esiintyy“. Ja kumminkin hän samassa nootissa sanoo, että „korkeimmalta filosofiselta kannalta vapaus kyllä haihtuu välttämättömyyteen ja välttämättömyys vapauteen“.

Kirjotukseni oli juuri laadittu tuolta „korkeimmalta filosofiselta kannalta“. Mutta koska ei mistään asiasta saa sanoa „viimeistä sanaa“, niin on aina tilaa vastaväitteille, seikka, joka ihmiselämässä on yhtä hyödyllinen ja tarpeellinen kuin se on välttämätön.

Jotta ei enää tarvitsisi käyttää samaa „kulunutta“ otsikkoa, pyydän valaista tätä suurta aatetta uudella otsakkeella.

Olen nähnyt semmoisia sanayhteyksiä kuin „suloinen tietämättömyys“ ja „runollinen tietämättömyys“. Ovatko tällaiset sanayhteydet „filosofista mielettömyyttä“ sentähden, että tavalliset kulttuuri-ihmiset päinvastoin pitävät tietämättömyyttä onnettomuuden ja kurjuuden synnyttäjänä?

Tähän kysymykseen täytyy vastata kieltävästi.

Suomen kansan sananlaskuissa on eräs, joka kuuluu:

„Siitä tauti paranee, mistä se tuleekin“.

Tämä sananlasku valaisee kansamme vanhoja loitsutapoja. Täytyi päästä taudin syyn perille ennen kun voitiin sitä ruveta poistamaan. Jos taudin synnyttämiseen oli käytetty määrättyjä välineitä, saatiin se poistetuksi samoja välineitä käyttämällä päinvastaiseen suuntaan, s. o. siten, että niitten vaikutus kohtasi niitten alkuperäistä käyttäjää.

Kun koko ihmiselämä on lankeemusta, harhaa ja tautia ilmenemättömän elämän kannalta, on tietämättömyys kärsimyksen muodossa se parantava voide, joka viimein kuluttaa koko ihmiselämän ja vie potilaat alkuperäiseen elämään.

Koko tieteenkin tunnustama suhteellisuuden laki on tietämättömyyttä. Samaa asiaa tulkitaan esim. näin:

„Jumala ei pane kenenkään kannettavaksi suurempaa kuormaa kuin hän voi kantaa“.

Tavallinen ihminen on tietämättömyyden kannalta vapaa olento. Kun hän tekee jonkun suunnitelman, ei hän varmasti tiedä sen onnistumista, mutta tietämättömyydessään hän jo edeltäpäin nauttii sen onnistumisesta. Jos se onnistuu, niin varmistuu hän siinä luulossa, että hän vapaasta tahdostaan teki oikean valinnan. Jos ei se onnistu, pahottelee hän tietämättömyyttään ja tyhmyyttään.

Mutta kummassakin tapauksessa oli hänen takanaan suurempi järki, joka edeltäpäin tiesi, kuinka tulee käymään. Tämä suurempi järki ei kumminkaan ollut oikeutettu rikkomaan kehityksen lakia eikä siis ilmottamaan, miten kävisi, vaan sen

täytyi sallia tuon alemman olennon itse tehdä työtä, kunnes tämä tietämättömyytensä tuotteista tulisi hieman kokeneemmaksi.

Otetaan pari selvää esimerkkiä.

Vanhemmat menevät kaukaiselle paikkakunnalle vierailemaan, ottaen monenikäisiä lapsia mukaansa. Itse he pitävät seuraa täysi-ikäisten kanssa; lapset taas seurustelevat ja leikkivät vertaistensa kanssa.

Lapsille sanotaan, että he saavat vapaasti leikkiä. Ei kukaan voikaan väittää, että lasten nurmikolla tekemät liikkeet olisivat vanhempien välttämättömyyslain alaisia. Mutta se seikka, että heidän lapsensa juuri sinä päivänä tällä kaukaisella nurmikolla juoksevat, on lain alainen. Ilman vanhempiensa päättämivaltaa eivät lapset olisi sinne päässeet. Tästä tosiasiasta eivät ainakaan nuoremmat lapset ole tietoisia. Leikeissään täysi-ikäisiä matkiessaan he todella elävät siinä luulossa, että he ovat sitä mitä leikkivätkin.

Mutta kun tulee pois-lähdön aika, niin saavat he tuntea vanhempien välttämättömyyslain voimaa. Vaikka he tahtoisivatkin vielä jatkaa leikkejään, täytyy heidän kumminkin totella vanhempiaan ja lähteä näitten mukana kotia. Jos joku lapsi on siksi itsepäinen, ettei huoli vanhempien ystävällisistä sanoista, niin tälle näytetään kovuutta.

Eikö tämä esimerkki osota, että vapaan tahdon voimaperuste on pienempi kuin välttämättömyyden? Eikö se todista, että vapaa tahto on alistettu välttämättömyyteen? Eikö se vielä todista, että asianomaisten vapaata tahtoaan käyttävien tietämättömyys luo vapaan tahdon eri ilmausmuodot?

Mies lähtee hevosella ajaen kaupunkiin, jossa hänellä on tärkeitä asioita toimitettavana. Hän on raitis ja varovainen ihminen. Mutta matkalla hevonen pelästyy jotakin tien vieressä olevaa esinettä ja laukkaa metsään, jolloin ajaja singahtaa maahan, lyö päänsä kiveen ja menee tainnoksiin. Kun hän tulee tajuihinsa, makaa hän sairaalassa. Kaikki hänen asiansa jäivät sillä kertaa toimittamatta.

Oliko tämä mies mainitussa tapauksessa vapaan tahtonsa vai välttämättömyyden alainen? Halusiko hän tulla ruhjotuksi ja jättää asiansa valvomatta? Eikö hän päinvastoin nauttinut siitä toivosta, että pääsee kaupunkiin ja sieltä kotiin entisessä kunnossaan?

Tämän henkilön ylempi minä epäilemättä tiesi tuon onnettomuustapauksen jo aikoja ennen alemman minän esiintyessä tässä fyysisessä ruumiissa, mutta sillä ei ollut oikeutta kajota alemman minän karmaan, ja koska tämä ei aavistuksen kautta tietänyt jo aikoja sitten ruvetta vaihtamaan tätä karman muotoa toiseen, esiintyi se juuri sellaisena.

Illoisesti vihellellä menee kivityömies aamulla työpaikalleen. Hänellä ei ole mitään pahaa aavistusta. Mutta jonkun tunnin kuluttua makaa hän sairaalassa murskaksi mennyt jalka poikki sahattuna. Oliko hän vapaan tahdon vai välttämättömyyden alainen? Miten hän saattoi olla iloinen ja huoleton tuollaisen kauhean onnettomuuden ollessa niin lähellä? Vastaus on selvä. Hän ei siitä tietänyt.

Kuinka hirmuista olisikaan tämä elämä, jos ihmiset edeltäpäin varmasti tietäisivät, minkälainen kamala tapaturma tai hirvittävä kuolema heitä odottaa, voimatta kaikella varovaisuudellaan kohtaloaan muuttaa! Mutta onnellinen tietämättömyys pelastaa heidät edeltäpäisistä sieluntuskista ja epätoivosta.

Tietysti kaikki ihmisistä kohtaavat onnettomuudet ovat hänen karmassaan, joko sitten persoonallisessa tai laajemmassa. Mutta sama on kaikkien onnellisuuskohtauksien laita. Ihan sama on myös kaikkien siveellisten hyvyys- ja pahuusmuotojen laita.

„Kuka on vastuullinen niistä entisistä kyllästetyistä ajatuksista“, kysyy nimimerkki –kki t. l. 6 n:rossa minulta.

Vastaus:

Välillisesti hänen edellinen persoonansa ja koko ihmiselämäketju, mutta välittömästi itse ikuinen pimeys eli ehdoton elämä. Ja välittömyys on aina suurempi välillisyyttä!

Tietämättömyys on se vaippa, johon vapaa tahto kääriytyy, pysyäkseen elinvoimaisena luomistyössä; kaikkietäisyys on muuttumaton välttämättömyys eli Se On. „Vapaan tahdon“ sijasta voi aatetta ollenkaan loukkaamatta käyttää „hyötyperustetta“.

Kun joku sanoo, että ihminen totisesti herättyään alkaa „vapaasta tahdostaan“ ponnistella eteen- ja ylöspäin, niin voi toinen yhtä hyvällä syyllä sanoa, että tuo ponnistelu aiheutuu paremmasta hyötyperusteesta. „Hyötyä“ ei tarvitse ymmärtää persoonallisuutta elähyttäväksi tavotteleksi. Jos liikemies kutsuu „hyödyksi“ sitä tapausta, että hän vähällä vaivalla voitti satatuhatta markkaa, niin voi mestari vielä sunnemmalla syyllä kutsua hyödyksi sitä henkistä sysäystä, minkä hän saa ajoittain antaa ihmiskunnalle, joka on nääntymäisillään aistillisuuteen.

Tavallinenkin ihminen, joka „riemuitsee hengessä“ ja iloitsee siitä, että saa palvella muita, tuntee palvelevansa suurempaa hyötyperustetta kuin yksin omaa hyvänsä valvoessaan ja omia nautinnonhimojaan tyydyttääkseen ahmastellessaan.

Mutta „totisesti herännyt“ ihminen ei voikaan toisin tehdä. Se pitkälinen kärsimysten sarja, jonka läpi hän on käynyt, on hänelle opettanut, että oman persoonallisuuden hyvittäminen tuottaa yhä samallaisia kärsimyksiä, joista hän tuntee jo tarpeeksi saaneensa. Kuinka hän voisi siis olla muuta kuin mikä hän silloisessa olemuksessaan on?

Miksi teosofisten filosofien pitäisi turvautua yksielämäkannalla olevien kirkollisten sanantulkintatapaan? „Vapaa tahto“ on hyvä ja kaunis sananmuoto niin kauvan kun luullaan elettävän yksi ainoa kerta täällä maan päällä. Mutta käytöstä voi luopua, kun tietää elämän ikuisesti jatkuvaksi, vaikka muodot muuttuvatkin.

Teosofeille sopii esim. „kokonaisikä“ tulkitsemaan ihmisyyksiön eli -monadin vaellusta ihmiselämän harhojen läpi. Kun toinen ihminen on toista niin paljoa alhaisempi henkisesti, niin sanokaamme, että edellinen on kokonaisältään jälkimmäistä niin paljoa nuorempi. Silloin ei meidän tarvitse syyttäjinä huutaa, että

hän on käyttänyt vapaata tahtoaan väärin eli „ehdoin tahdoin“ tehnyt pahaa, sillä moinen väitelmä on filosofinen mielettömyys.

Ei „musta maagikkokaan“ niin tee. Hän kuuluu vaan ylempien elämänluokkien suuruushulluihin.

Miksi kristilliset kirkkokunnat ja n. s. profaninen filosofia kauhistuvat välttämättömyysoppia? Siksi että kristillinen kirkko on luonut sen hullunkuriseksi. Reformeeratun kirkon armovalitsemisoppi on tehnyt jumalasta vielä pahemman tyrannin kuin muut kirkkokunnat. Kun välttämättömyysoppi rajottuu aikaan ja paikkaan, niin se on epäfilosofinen, mutta kun se ei tunnusta kumpaakaan, niin se tyydyttää sekä järjen että tunteen vaatimukset.

Muhammedilaisia surkutellaan siitä, että he muka ovat fatalisteja, s. o. uskovat jumalan edeltäpäin nähneen ja määränneen elämän pienimmätkin tapaukset. Mutta niinhän kristitytkin uskovat. Jos he lisäävätkin, että jumala on ihmiselle antanut vapaan tahdon, niin ei se asiaa muuta. Jos näet jumala edeltäpäin tietää, miten ihminen kaikesta valintavapaudestaan huolimatta tulee toimimaan, niin mitäpä se muuta on kuin välttämättömyysoppia?

Jos muhammedilaiset olisivat fatalisteja, niin eivät he rankaisisi muitten pahuutta. Mutta itse Turkin sulttaani rankaisee säälimättä ja julmasti pahantekijöitä. Jos hän olisi tavallinen fatalisti, niin hän asettuisi pahantekijän kannalle. Mutta nyt on hän yhtäläinen syyttäjä kuin paras kristitty.

Armenian verilöylyjä ei koskaan olisi pantu toimeen, jos turkkilaiset „sydämes-tään“ olisivat fatalisteja. Silloin he jättäisivät kaikki rikokset karman – eli kristittyjen kannalta „jumalan vihan“ – kostettavaksi.

Vapaa tahto on epäfilosofinen aate. Mitä näet merkitsee valintavapaus? Sitä, että jompikumpi kahdesta tai yksi monesta on valittavana. Mutta mikä määrää valitsijan vapaudenkäytön? Tietysti joku tarkotus. Ei todellinen valinta koskaan tapahdu ilman määrättyä tarkotusta. Mutta jos valitsijan kerran valitessaan täytyy pitää tarkotusta silmällä, ei hän voi valita miten ja mitä tahansa. Se tai ne tarkotuksen esineet, jotka ratkaisun silmänräpäyksenä ovat parhaat – huolimatta siitä, että ratkaisuasiana on vuosikausiakin valmisteltu – määräävät valinnan. Mutta silloinhan ei valitsija olekaan vapaa vaan tarkotuksen orja, toisin sanoen välttämättömyyden lakiin sidottu.

Otetaan taas esimerkki.

Joukko puutteessa olevia saa joulun aikana, esim. joulun edellä, vapaasti valita elintarpeita sillä ehdolla, että kukin ottaa vaan yhtä lajia tavaraa. Varastossa on esillä kaikenmoista ruoka- ja vaatetavaraa.

Avunsaajilla on vapaus valita mitä tahansa. Mutta voiko siinä kukaan käyttää vapauttaan väärin? Jos joku tarpeensa tarkasti punnittuaan valitsee esim. jalkineet, niin ei suinkaan voi sanoa, että hän yhtä hyvin olisi voinut valita takin. Kun toinen taas valitsee housut, ei suinkaan hän yhtä hyvin olisi voinut valita voikiloa.

Joku voi väittää, ettei tämä esimerkki kelpaa valaisemaan siveellisen elämän kulkua semmoisenaan, selittäen, etteivät ihmiset ylimalkaan harkitse ennen valitsemista.

Tulee näet huomata, ettei moraalin kannalta ole selviä ehtojakaan tarjona. Valitseminen on ihan ehtojen mukaista. Tilapäinen nautinto on aina etualalla vaatimassa tyydytystä. Jos ihminen kieltäytyy valitsemasta persoonallisen himon tyydytystä, täytyy hänen sisimmässään kuvastua jonkinmoinen tausta, jota vasten hänen aikomansa teko näyttää ala-arvoiselta. Jos ei tämä juuri kriittisenä silmänräpäyksenä ole asianlaita, niin hän valitsee persoonallisen himon esineen. Kun tietoisuus ei sellaisena hetkenä kirkasta tätä taustaa, kohdistuu valinta palvelemaan verrattain alhaisempaa tarkotusta.

Menneisyyteen painuneita valintoja ei enää voida poistaa. Ne ovat olleet välttämättömyyksiä. Tulevaisuudessa tapahtuvan valinnan muodot ovat tietämättömyyden peitossa.

Tietämättömyys pitää kumminkin jokapäiväisen ihmisen normaalitilassa. Mutta suurempi kehitys paljastaa ihmiselle sen salaisuuden, että hänen toimintansa on välttämättömyyden lain palvelemista.

Aate.